

Aarne Ervi - Utajärven koulun arkkitehti

Aarne Ervi

Tapiolan keskusaukio on Ervin tunnetuimpia luomuksia.

1940-luvun lopulla Utajärven koululaitoksessa tapahtui kaksi merkittävää ja toisiinsa liittyvää tapahtumaa. Ensiksikin Utajärven ja Luumäen kunnat saivat 1945 kouluhallitukselta luvan perustaa Suomen ensimmäiset kunnalliset keskikoulut.

Toiseksi keskikoulu ja yleensäkin Kirkonkylä tarvitsivat uudet koulutilat ja niiden suunnittelu aloitettiin. Tavoitteena oli rakentaa keskiskoulu, johon voitaisiin sijoittaa paitsi kirkonkylän piirin kansakoulu ja jatkokoulu, myös kunnallinen keskikoulu. Utajärven kunnan päättäjät tekivät merkittävän ja kauaskantoisen ratkaisun, kun he hylkäsivät koulun ensimmäiset

mäiset kouluhallituksen arkkitehti Hanstenin piirustukset ja kääntyivät Oulujoen voimalaitosten ja niihin liittyvien asuinalueiden suunnittelijan, tunnetun helsinkiläisen arkkitehdin Aarne Ervin puoleen, ja pyysivät häntä Keskuskoulun arkkitehtisuunnittelijaksi. Merkittävien vaikuttajia näiden asioiden hoitamisessa oli kansakoulunopettaja, kunnanvaltuuston puheenjohtaja A.A. Laitinen.

Kuka oli Aarne Ervi

Aarne Ervi (1910 – 1977) oli yksi Suomen sodanjälkeisen modernin arkkitehtuurin kärkitekijöitä. Hänen uransa ulottui 1930-luvulta aina 1970-luvulle

saakka. Ervin laajan tuotannon kautta on mahdollista peilata suomalaista arkkitehtuuria toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Tuotanto on monipuolista sisältäen kaikkea mahdollista arkkitehdin työtä saranoista ja munakupeista voimalaitoksiin ja kaupunkisuunnitelmiin.

Erville myönnettiin professorin arvonimi 1967. Hän oli American Institute of Architects -järjestön ja Unkarin arkkitehtiliiton kunniajäsen sekä Stuttgartin yliopiston kunniatohtori.

Ervin valmistuessa arkkitehdiksi funktionalismi oli jo vakiinnuttanut asemansa Suomessa. Suomalaisten arkkitehtien ja erityisesti modernien arkkitehtien kohdalla on usein puhuttu poikkeuksellisesta, jopa myyttisestä luontosuhteesta. Ervin tapauksessa arkkitehtuurin suhdetta luontoon voi purkaa hyvinkin konkreettisesti. Erville rakennus ei päättynyt julkisivuihin tai alkanut ulkoseinistä. Rakennukset olivat aina osa ympäristöään ja vastavuoroisesti ympäristö oli osa raken-

nusta. Ervin parhaat rakennukset avautuivat ympäristöönsä monin tavoin. Uloskäyntien lisäksi erilaiset parvekkeet, kuisit, patiot ja terassit jatkavat tilaa pihaan. Toisaalta ympäristö tulee sisään rakennuksiin luonnonvalona ja näkyminä harkitusti sijoitettujen ikkunoiden kautta.

Esimerkkejä Ervin tuotannosta

Arkkitehtitoimisto Aarne Ervin tuotanto on mittava ja käsittää satoja suunnitelmia, joista noin puolet on toteutettu. Hämmästyttävää on monien suurten samanaikaisten projektien ja suunnittelutehtävien määrä.

Merkittävimmät ja tunnetuimmat työnsä Ervi teki toisaalta sodan jälkeisellä jälleenrakennuskaudella ja myöhemmin 1950-luvulla varsinaisen rakennusteollisuuden kehittyessä. Ervi käytti suunnitelmissaan betonielementtejä jo vuonna 1949 suunnitellessaan Helsingin yliopiston Porthania-rakennuksen.

Utajärven Keskiskoulu harjannostajaispäivänä 1951

Oulujoki Oy:n toimeksianto Oulujoen vesistöön rakennettavien voimalaitosten ja niihin kiinteästi liittyvien asuinalueiden suunnittelusta toi Ervin pohjoiseen. Tehtävä oli nuorelle, lupaavalle arkkitehdille hyvin vaativa, mutta tarjosi samalla mahdollisuuden kokeilla ja testata erilaisia uusia ratkaisuja.

Muista Pohjois-Suomen suunnittelukohteista voi mainita Kemin kaupungintalon.

Kaikkein tunnetuin Ervin luomus lienee kuitenkin Tapiolan keskusta. Ervi voitti keskustan suunnittelukilpailun ehdotuksellaan Don Hertzenin kylä. Keskustan asemakaavan lisäksi monet rakennukset kuten keskustorni, uimahalli ja ostoskeskus ovat hänen suunnittelemi-
aan.

Ervi Oulujoella

Oulujoen vesistön voimalaitoshankkeesta tuli jatkosodan jälkeen maamme suurin yhtenäinen rakennustyö, joka kesti pari vuosikymmentä ja vastasi pienen kaupungin rakentamista. Voimalaitosten rakentaminen edellytti mullistavaa rakennustekniikan kehitystyötä, jota tehtiin järjestelmällisesti koko hankkeen ajan.

Kaikki voimalaitosalueet rakennettiin keskelle korpea. Ensiksi oli tehtävä tiet, kunnallistekniikka, vesihuolto ja tärkeimmät rakennukset työmaata varten. Työmaa-ajasta elintarvikehuollosta vastasivat yhtiön omat maatilat. Työmaa-ajaiset yhdyskunnat olivat laajoja ja käsittivät momentasoisia asumuksia. Ervin toimisto suunnitteli niistä pääosan. Oli perheille tarkoitettuja ja pidempiaikaisia asumuksia, osa siirtotyöläisille tarkoitettuja muun muassa vanerista tehtyjä

kevyitä teltoja, jotka muistuttivat sota-ajan korsuja. Työmaaolosuhteet olivat ankeat ja puutteelliset, mutta sota-ajan ihmisille työn ja toimeentulon mahdollisuus oli elinehto, johon tartuttiin.

Oulujoen voimalaitosrakentamisen suunnittelua johti kokenut diplomi-insinööri Niilo Saarivirta. Nuoren arkkitehdin, Aarne Ervin, valinnan rinnalla samaa ennakkoluulottomuutta edusti myös muun suunnittelujoukon palkkaaminen – päätekijöinä diplomi-insinöörit Matti Laurila ja Pentti Alajoki, jotka olivat nuoria ja vastavalmistuneita.

Koulurakennukset

Ervi suunnitteli toimiston työläimpänä aikana 1940-luvun lopulta 1960-luvun alkupuolelle kaikkiaan 12 koulurakennusta. 1950-luvun alussa kehittyi ”erviläinen” koulutyyppi, jota muunneltiin tapauskohtaisesti.

Nämä koulurakennukset koostuivat tyypillisesti kahdesta rakennussiivestä, joiden yhtymäkohdassa on sisäänkäynti ja pitkä ulkokatos. Sisäntuloaulat ja luokat avautuvat koulupihalle suurin ikkunoin. Avaruus ja valoisuus jatkuvat luokkahuonesiipien päästä päähänkulkevilla keskeiskäytävillä, joille luonnonvalo tuotiin leikkaukseltaan kolmiomaisen kattoikkunaratkaisun avulla. Kattoikkunoiden valoa johdettiin myös luokkatiloihin käytäväseinien yläikkunoiden läpi.

Ervi Utajärven keskuskoulun suunnittelijana

Utajärven kunnanvaltuusto purki 21.12.1948 aikaisemman päätöksensä keskikouluun piirustuksista ja antoi valtuudet

Ruokasalin katto kohoaa korkealle.

laadittua arkkitehti Ervillä uudet piirustukset. Ervin piirustukset hyväksyttiin valtuuston kokouksessa 25.2.1949 ja niille saatiin myös kouluhallituksen hyväksyminen.

Ervi ei ollut halvin suunnittelija, mutta hän oli paras. Ervin suunnittelema koulu ei myöskään tullut halvaksi. Utajärven kunta oli kuitenkin varoissaan

voimalaitosrakentamisen ansiosta ja tämä helpotti päätöksentekoa. Koulun rakentamisen kunnanosuus maksettiin myös ilman lainoja kunnan kassasta.

Kouluhallitus oli ehdottanut myönnettäväksi keskikoulun rakentamiseen valtionapua 60 % ja lainaa 30 %; lopullinen avustus- ja lainapäätös kuitenkin viipyi valtioneuvostossa.

Arkkitehdit Pekka Harju ja Anne-Marie Wallenius onnistuivat erinomaisesti lisäsiiven ja perusparannuksen suunnittelussa. Valoisa ruokasalin parvi.

Ervin tyyli isoine valoisine isoine ikkunoineen tulee hyvin esille erinomaisesti saneeratussa opettajainhuoneessa.

Nykyinen kuvaamataidon luokka sijaitsee entisessä ruokasalissa. Ervin suunnittelemat pylväät sopivat hyvin kuvaamataidon luokkaan.

Uuden osan käyttävät ovat leveät ja valoisaat.

Vanhempi lukijakuntamme on varmaan tunnistavinaan tästä kuvasta Utajärven Keskuskoulun alkuperäisen juhlasalin. Kuva on kuitenkin Kauniaisten yhteiskoulusta

Siitä huolimatta koulurakennuksen rakentamistyöt aloitettiin kouluhallituksen ja arkkitehti Ervin kehotuksesta kevätkesällä 1949. Kunnanvaltuusto päätti kuitenkin 10.6.1949 keskeyttää rakennustyöt, koska vielääkään ei ollut saatu päätöstä valtionavustuksesta. Kun sitten viralliset päätökset saapuivat elokuun alussa 1949, pantiin rakennustyöt uudelleen käyntiin. Parasta rakennusaikaa oli hukattu pari kuukautta. Tämä näkyi rakennuksen ulkomuodossa mm. siten, että arkkitehdin suunnittelema tiilipinnasta täytyi luopua ja koulurakennukseen tehtiin rappauspinta.

Utajärven yhtenäiskoulun suunnittelussa keväällä 2010 todettiin, että Keskuskoulu on perustettu peräti erikoisella tavalla. Koko koulun alla on laatta, jonka reunat on vielä viistetty ylöspäin. Näin koulu kelluu paksu savipatjan päällä kuin laiva ikään.

Koulurakennus valmistui vuoden 1950 aikana. Aluksi siinä toimivat kirkonkylän kansakoulu, keskikoulu ja jatkokoulu. Jatkokoulun tilalle tullut kansalaiskoulu muutti keskikoululta omaan rakennukseen vuonna 1960. Peruskouluun siirtymisen jälkeen keskikoululle jäi ainoastaan peruskoulun yläaste. Vuodesta 1982 lähtien siinä on yläasteen lisäksi toiminut Utajärven lukio ja vuonna 2010-11 kouluun rakennettiin lisäksi samalla kun koko Utajärven opetustoimi siirtyi tähän yhteen ja samaan koulurakennukseen – Utajärven kouluun.

Monet Ervin koulusuunnittelulle tyypilliset piirteet näky-

vät Utajärven keskuskoulussa – nykyisessä Utajärven koulun vanhassa osassa. Uudisosa istuu hyvin koko koulukokonaisuuteen ja noudattaa samaa valoisaa ja väljää arkkitehtuuria kuin Ervin koulukin.

Keskuskoulu ei edusta mitään puhdasta functionalismia vaan on sekatyylillä. Erville tyypillisiä piirteitä ovat mm. valoisat käytävät, opettajainhuoneen parveke ja isot koulupihalle avautuvat ikkunat. Samaa linjaa jatkavat luokahuoneiden alkuperäiset ranskalaiset parvekkeet.

Alkuperäinen kuvaamataidon luokassa on ateljeen piirteitä kolmiomaisine yläkkunoineen. Yläaulan ja entisen ruokasalin pylvääntävät oman lisänsä kokonaisuuteen.

Koulun juhlasalin ja liikuntasalin yhdistelmä oli ainoa kohta, joka ei ollut toiminnallisesti onnistunut. Se oli ennen kaikkea juhlasali erikoisine kattomutoineen. Ervi toteutti juhlasalissa jo Kauniaisten yhteiskoulun suunnittelussa toteuttamaansa ratkaisua.

Ervin arvostuksesta

Utajärven Keskuskoulu oli aikoinaan kunnan suurin, komein ja kallein rakennus. Sitä samaa on nyt Ervin suunnitteleman koulun pohjalta arkkitehtitoimisto Ylipahkalan arkkitehtien Pekka Harjun ja Anne-Marie Walleniuksen erinomaisesti suunnittelema Utajärven koulu. Paitsi, että kustannuksiltaan lisärakennus ja saneeraus pysyivät kohtuudessa.

Kun koulutyö alkoi koulun tuttavaperheen lasten koto-

naan ihmetelleen koulun kokoa ja ruokasalin korkeutta. Voit kuvitella, millaista ihmetystä Keskuskoulu herätti Utajärvellä vuonna 1950, jolloin kuntakeskusta oli vielä perin harvaan rakennettu ilman rivi tai kerrostaloja.

Ervi oli Suomen sodanjälkeisen arkkitehtuurin johtohenkilöitä. Hän kaipaasi Utajärvelläkin hänelle kuuluvan arvostuksen.

Tapani Blomster

Aarne Ervin suunnittelemat voimalaitosalueet Oulujoen varrella 1941-60

- Pikkarala, Oulu / valvomo, muuntamo, reaktorilaitos ja asunto 1955-59
- Montta, Muhos / voimalaitos ja asuntoalue 1951-57
- Pyhäkoski, Muhos / voimalaitos ja asuntoalue 1941-60
- Pälli, Utajärvi / voimalaitos ja asuntoalue 1949-54
- Utanen, Utajärvi / voimalaitos ja asuntoalue 1953-57
- Nuojua, Vaala (entinen Utajärvi) / voimalaitos ja asuntoalue 1946-55
- Jylhämaa, Vaala (entinen Utajärvi) / voimalaitos ja asuntoalue 1946-59
- Aarne Ervin suunnittelemat voimalaitosalueet Emäjoen varrella 1958-1961
- Seitenoikea, Ristijärvi / voimalaitos ja asuntoalue 1958-61
- Aittokoski, Suomussalmi / voimalaitos 1958 - asuntoalue, purettu 1980- luvulla
- Ämmä, Suomussalmi / voimalaitos ja asuntoalue 1957-59.

Aarne Ervin suunnittelemat koulurakennukset:

- Kauniaisten yhteiskoulu, Espoo 1945-47
- Kurikan yhteiskoulu ja laajennus 1945-57
- Utajärven keskuskoulu 1949-51
- Lohjan suomalainen yhteiskoulu 1952-54, 57
- Someron yhteiskoulu 1952-59
- Urjalan yhteiskoulu ja laajennus 1955-60
- Mannerheimintien yhteiskoulu ja laajennus, Helsinki 1956-57, 59-63
- Salon yhteiskoulu 1957-60, 63
- Moision kansakoulu, Lempäälä 1958-60
- Voikkaan yhteiskoulu, Kuusankoski 1959-61
- Messukylän yhteiskoulu, Tampere 1961-63